

KORFA

N É P E S E D É S I H Í R L E V É L

A KSH Népeségtudományi Kutatóintézet kiadványa demográfiai kérdésekről

A MAGYAROK AUSZTRIAI MUNKAVÁLLALÁSÁNAK TRENDJEI ÉS JELLEMZŐI

BEVEZETÉS

Ausztria a magyarok számára régóta fontos migrációs célszágnak számít, ami főként a történelmi háttérből eredő, részben nyelvi kötelékekből, valamint földrajzi közelségéből és az ezzel járó előnyökből adódik. Ez a szomszédos helyzet lehetőséget teremt az ingázó jellegű munkavállalásnak és a cirkuláris migrációnak, de a letelepedés szempontjából is előnyös.

Az Osztrák Statisztikai Hivatal (Statistik Austria) adatai szerint az Ausztriába bevándorló magyar állampolgárok száma (flow)¹ az elmúlt 20 évben négyszeresére, az országban letelepedett magyarok állományi létszáma (stock) pedig hétszeresére nőtt. 2021-ben az Ausztriába vándorló magyarok száma megközelítette a 10 ezer főt, összességében pedig ebben az évben 91 ezer magyar állampolgár élt Ausztriában. Az osztrák társadalombiztosítási szervezet (Dachverband der Sozialversicherungsträger – DSVS) adatai szerint 11,8%-os arányukkal a németek után a magyarok (98 877 fő)² alkották az Ausztriában foglalkoztatott külföldiek második legnagyobb csoportját. A magyar foglalkoztatottak aránya a burgenlandi munkaerőpiacon volt a legjelentősebb, ahol 18,9%-ot (18 757 fő) tett ki, míg a többi tartományban bőven 3% alatt volt ez az arány.

Az alábbiakban a Munkaerő-felmérés (MEF) 2003–2020-as adatai alapján azt vizsgálom, hogy a Magyarországról Ausztriába történő munkavállalási célú mobilitás az ezredforduló óta napjainkig hogyan alakult, történtek-e jelentősebb változások ebben az időszakban a mobilitási folyamatok in-

tenztálásában és területi mintázataiban, illetve melyek az osztrák telephelyen dolgozó magyarok főbb szociodemográfiai és egyéb jellemzői.

A MEF adatbázisában Ausztriában dolgozóként azok a 15–74 éves magyarországi háztartáshoz tartozó és a háztartás jövedelméhez keresetükkel hozzájáruló személyek jelennek meg, akik osztrák telephelyen dolgoznak, tehát munkavállalási céllal Ausztriába ingáznak, vagy átmenetileg (egy évnél rövidebb ideig) Ausztriában tartózkodnak³, és akikről (távollétük esetén) a magyarországi háztartástagok szolgáltatnak adatokat (KSH, 2017). Ebből adódóan a következőkben bemutatott eredmények nem az Ausztriában dolgozó magyarok teljes csoportjára vonatkoznak, hiszen a MEF adatbázisából kimaradnak mindazok, akiknek nincs magyarországi háztartásuk, illetve azok, akik a teljes háztartásukkal külföldön tartózkodnak. Továbbá ez az adatfelvétel az egyszemélyes háztartások tagjaiként külföldön tartózkodókat sem éri el.

EREDMÉNYEK

Az ausztriai munkavállalás trendjei

Noha Ausztriában egészen 2011-ig a munkavállalás szabad áramlására vonatkozó átmeneti korlátozások voltak érvényben, így a magyarok bizonyos munkakörökben nem, vagy csak munkavállalási engedély birtokában dolgozhattak, az Ausztria irányába történő munkavállalási célú elvándorlás és ingázás már az Európai Unióhoz (2004) és a schengeni

¹ A flow adatok egy adott időszakra, a stock adatok pedig egy adott állapotra vonatkoznak. Míg a flow adatok a migrációs áramlásokat mutatják, addig a stock adatok a külföldön élő népesség nagyságrendjét, állományát.

² Természetesen közöttük a tartósan Ausztriában élő (tehát Ausztriában bevándorlóként nyilvántartott), valamint a magyarországi háztartáshoz tartozó (tehát átmenetileg, 1 évnél kevesebb ideig a szomszédos országban tartózkodó, illetve oda ingázó) magyar állampolgárok is megjelennek.

³ Ők azok az átmenetileg (rövid távon) Ausztriában tartózkodó magyarok, akik a lakcímbeljelentő formanyomtatvány (Meldezettel) kitöltésekor ausztriai lakóhelyüket nem elsődleges (Hauptwohnsitz), hanem másodlagos (Nebenwohnsitz) lakóhelyként jelölik meg (Kratzmann et al., 2011; Statistik Austria, 2019).

társághoz (2007) való csatlakozást követően is számottevő volt, a gazdasági válság után pedig tömegessé vált. Ez a gazdasági válság hatásai mellett a 24 órás gondozás 2007-es legalizálásához is kapcsolódik (Baumgartner and Forster, 2017), de hozzájárult az is, hogy Ausztria már a munkaerő-piaci nyitás előtt folyamatosan feloldotta a korlátozásokat a keleti országrész fejlődése, a magasabb beruházási kedv és az ebből adódó munkaerőigény miatt, így 2010-ben már 52 hiányszakmában nem volt szükség engedélyeztetési eljárás lefolytatására (Pogátsa, 2014).⁴ Az ezt követő évben pedig a munkaerő-piaci korlátozások feloldása lehetővé tette, hogy a magyarok előtt könnyen elérhető, versenyképes jövedelmet biztosító üres álláshelyek sorakozzanak.

A Munkaerő-felmérés adatai szerint a külföldi telephelyen dolgozók fő célországai közé Ausztria és Németország tartozik, de a két ország közül a 2003–2020-as időszakban minden évben Ausztriában dolgoztak többen. Az osztrák telephelyen dolgozóknak a külföldön munkát vállalókhoz viszonyított aránya a teljes időszakban 35 és 56% között mozgott. 2019-ben a külföldi telephelyen munkát vállalók 49%-a dolgozott Ausztriában, számuk 56 543 fő volt. (1. ábra)

A koronavírus-világjárvány hatására a külföldi telephelyeken, így az Ausztriában dolgozók száma is visszaesett. Az osztrák társadalombiztosítási szervezet adatai szerint 2020-ban közel 40 ezer magyar veszítette el ausztriai munkáját. 2021 tavaszára ugyanakkor – még a mezőgazdasági idénymunkák és a nyári idegenforgalmi főszezon előtt – rendeződött a koronavírus-válság előtti állapot: 2021 májusában 98 374 fő magyar állampolgár dolgozott az osztrák munka-

erőpiacon, majdnem annyian, mint a járvány kitörése előtt.⁵ A DVSZV legfrissebb, 2023. márciusi adatai alapján pedig látszik, hogy jelenleg minden korábbi időszaknál többen, közel 120 ezren dolgoznak Ausztriában.⁶

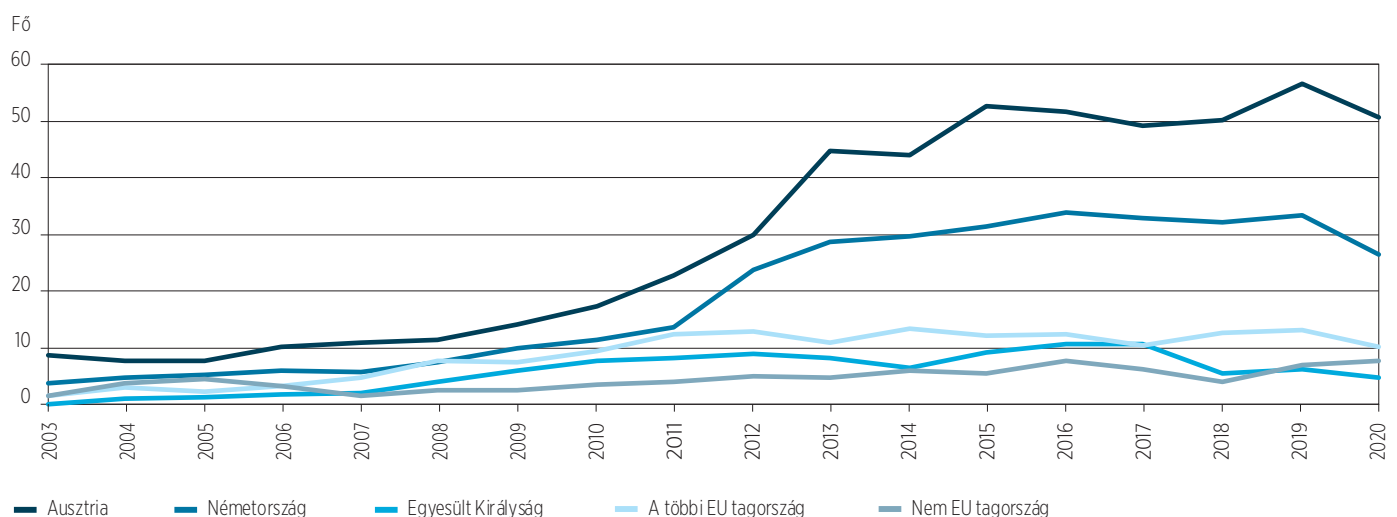
Az Ausztriában dolgozók társadalmi-demográfiai és területi jellemzői

A vizsgált közel két évtized alatt az Ausztriában dolgozók jelentős része (55–81%-a) nyugat-dunántúli háztartáshoz tartozott, de az adatok azt mutatják, hogy említésre méltó arányban a Közép-Dunántúlról, 2008-tól pedig a dél-dunántúli régióból is érkeznek az osztrák munkaerőpiacra magyar munkavállalók. Bár a közép-magyarországi és dél-alföldi régióból érkezők aránya egyik évben sem haladta meg a 10%-ot, egyértelműen látszik, hogy e területek érintettsége az elmúlt 10 évben valamelyest (5–6 százalékponttal) nőtt. (2. ábra)

Az osztrák telephelyen dolgozó magyarok többsége férfi, arányuk a vizsgált időszakban 71 és 86% között ingadozott. A nők aránya csak 2011-ben, illetve az utóbbi években közelítette meg a 30%-ot.

A vizsgált 18 évben jellemzően a 25–54 évesek vállaltak Ausztriában munkát, átlagéletkoruk 37 és 41 év között mozgott. Ugyanakkor az adatok azt mutatják, hogy az osztrák telephelyen dolgozókra az egyre idősebb korösszetétel jellemző: a 40 év felettiek aránya 2011 után folyamatosan nőtt, 2020-ban már 60% volt. Természetesen ezt részben az is magyarázza, hogy a régebb óta Ausztriában dolgozók is egyre idősebbek, de szerepet játszhat benne az is, hogy a fiatalabbak inkább a tartós külföldre költözés mellett döntenek.⁷

1. ábra: A külföldi telephelyen dolgozó 15–74 évesek száma célországok szerint, 2003–2020

Forrás: MEF-adatok, saját számítás.

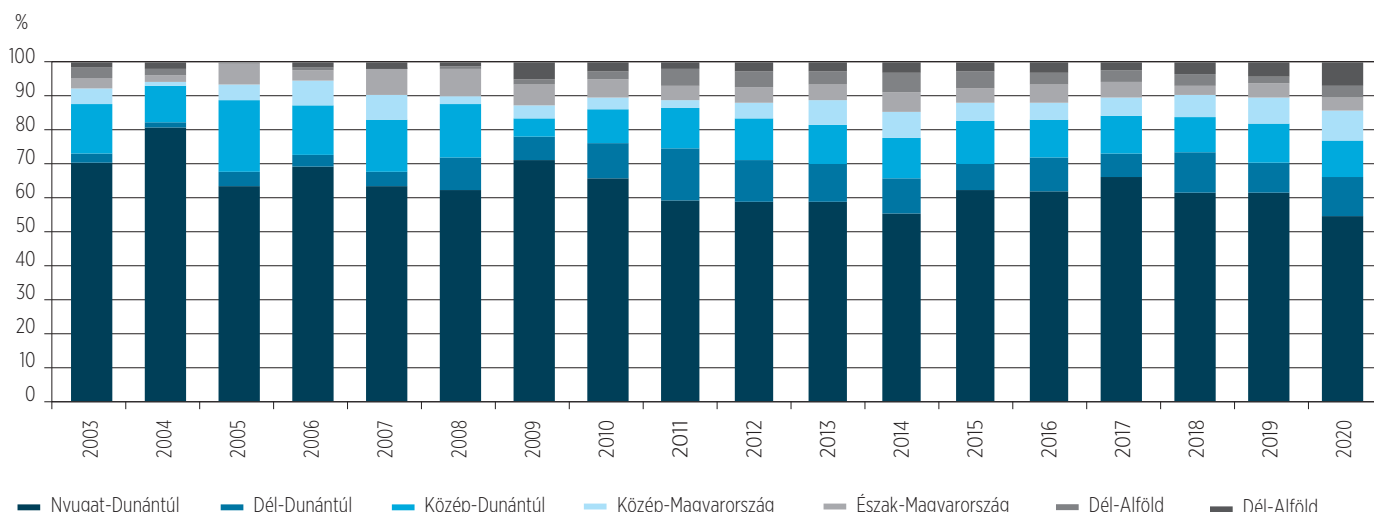
⁴ Mivel az Ausztriába átjáró magyarok közül sokan engedély nélkül dolgoztak, főként a mezőgazdasági idénymunkák idején (Hardi, 2005; Horváth, 2019), ezért a szezonális foglalkoztatottak száma is jelentős volt.

⁵ Ehhez a jelentős, öt hónap (2021. január–május) leforgása alatt közel 20 ezer fős növekedéshez hozzájárulhatott az is, hogy a korábban vendéglátásban dolgozó, Covid-19-járvány miatt munkanélkülivé vált magyarok is tömegesen megindultak Ausztria felé.

⁶ Köztük azok a magyar állampolgárok is megjelentek, akik tartósan (egy évnél hosszabb időre) költöztek Ausztriába.

⁷ A DVSZV Ausztriában dolgozó magyarok teljes csoportjára vonatkozó adatai, illetve az Osztrák Statisztikai Hivatal Ausztriában letelepedett, 15–64 éves magyarok állományi létszámára (stock), és az Ausztriába bevándorló, 15–64 éves magyar állampolgárok számára (flow) vonatkozó adatai alapján is megfigyelhető – bár nem annyira erőteljesen – ez az életkori összetétel változása: a 40 év felettiek aránya 2008-ról 2022-re mindhárom adatforrás alapján 10–12 százalékponttal (40-ról 52%-ra, 36-ról 46%-ra, illetve 21-ről 32%-ra) nőtt. Ugyanakkor látszik, hogy a tartósan Ausztriában élő, illetve Ausztriába évente bevándorló aktív korú (15–64 éves) magyar állampolgárok többsége fiatalabb korcsoportba tartozik, 2022-ben az előbbi csoport 40%-a, az utóbbi csoportnak pedig 56%-a 35 év alatti volt.

2. ábra: Az Ausztriában dolgozó 15–74 évesek megoszlása régiók szerint, 2003–2020

Forrás: MEF-adatok, saját számítás.

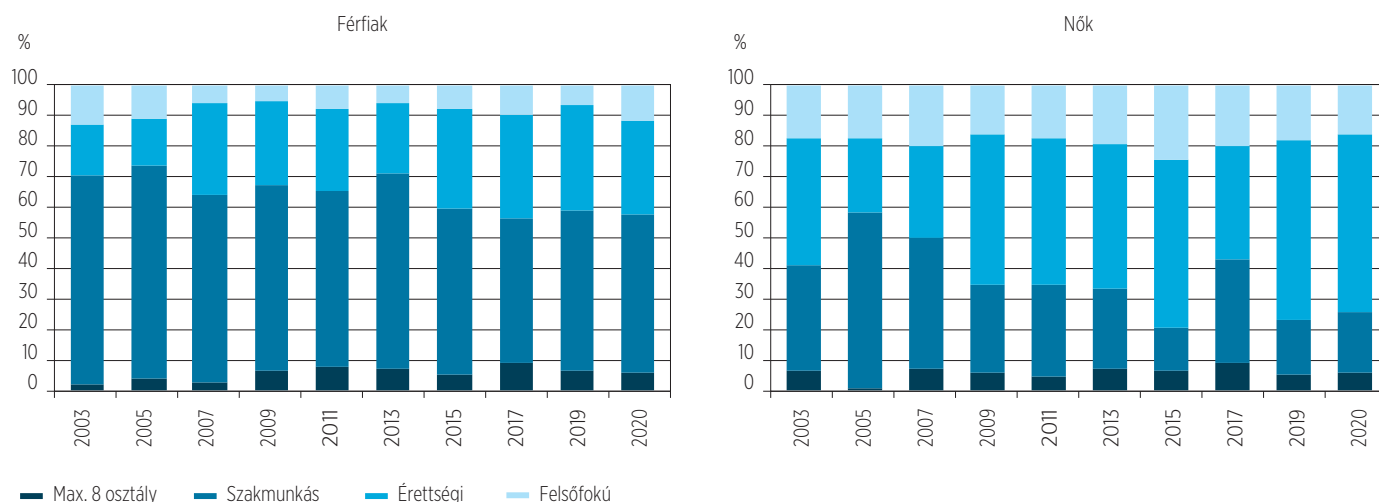
Míg a férfiak körében inkább a 40–54 éves korcsoportba tartozók aránya emelkedett, addig a nőknél az 55 év felettieké, ami 2019-ben majdnem 20% volt. Továbbá elmondható, hogy a legidősebb, 60 év feletti korcsoport ausztriai munkavállalása a Dél-Dunántúlról eljáró nők körében a leginkább jellemző: 2020-ban a dél-dunántúli háztartáshoz tartozó, osztrák telephelyen dolgozó nők közel 30%-a ebbe a korcsoportba tartozott.

Az Ausztriában dolgozók jelentős része középfokú iskolai végzettséggel (érettségivel, vagy érettségi nélküli szakmai oklevéllel – 2020-ban a 18 év felettiek 38, illetve 44%-a) rendelkezett, noha az érettségizettek aránya csak 2009 után haladta meg a 30%-ot. Az egyetemet, főiskolát végzettek aránya az egész vizsgált időszakban alacsony, 5–14% körüli volt (2020-ban a 25 év felettiek körében 13%), ami lényegesen alatta marad mind a Magyarországon foglalkoztatottakra, mind a más tagországokban dolgozóakra jellemző értékeknek. Az általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya pedig a folyamatos növekedés ellenére sem haladta meg a 10%-ot a vizsgált időszakban.

Összességében elmondható, hogy a férfiak közül inkább a szakmunkás végzettséggel rendelkezők, míg a nők közül az érettségizettek jelennek meg az osztrák munkaerőpiacon. Ugyanakkor az Ausztriában dolgozó nők körében figyelemre méltó a felsőfokú végzettségűek aránya is (3. ábra), ami 2020-ban a 25 év felettiek körében 15%, míg 2010-ben a 25%-ot is meghaladta.

Az Ausztriában dolgozók többsége – az egyéb országokban dolgozók teljes csoportjával ellentétben – házas családi állapotú, arányuk a vizsgált közel 20 évben 44 és 68% között mozgott. Nemek szerint vizsgálva az adatokat ugyanakkor látszik, hogy a nők körében alacsonyabb a házasság aránya (19–48%), mint a férfiaknál (47–75%), ugyanakkor körükben az egyedülállók (nőtlen/hajadon, özvegy vagy elvált családi állapotúak) aránya lényegesen magasabb. Bár a MEF adatállományai csak 2017-re vonatkozóan tették lehetővé az egyedülállók csoportján belül az elvált és özvegy családi állapotúak jellemzőinek vizsgálatát, ez év adatai alapján látható, hogy az elváltak aránya több mint kétszer akkora (12%) volt a nőknél, mint a férfiaknál. Ez az eredmény

3. ábra: Az Ausztriában dolgozó 15–74 évesek megoszlása iskolai végzettség és nemek szerint, 2003–2020

Forrás: MEF-adatok, saját számítás.

meglátásom szerint Turner és Niemeier (1997) háztartási felelősség hipotézisével (Household Responsibility Hypothesis – HRH) magyarázható: a kétszülős, kétkeresetes családokban a kenyérkereső szerepet inkább az apák töltik be, a nők számára a háztartási és gyermeknevelési feladatok kevésbé teszik lehetővé a külföldi munkavégzést, arra általában csak szükségyszerű helyzetekben (például hiteltartozások, családi konfliktusok miatt, vagy az apa rosszul fizető állása esetén stb.) kerül sor. Az elvált vagy özvegy családi állapotú nők viszont gyakran kénytelenek élet- és munkakörülményeiken változtatni, és gyermekeik jobb életkörülményének biztosítása érdekében olyan áldozatot hozni, mint a – némely esetekben költözéssel is járó – külföldi munkavégzés.⁸

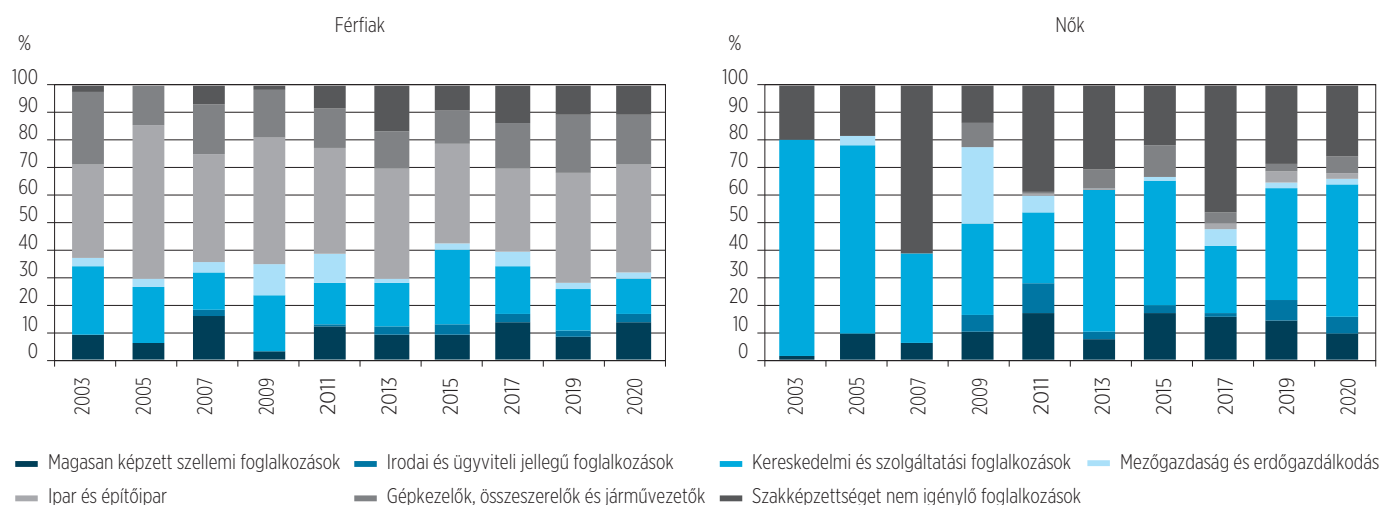
Az Ausztriában dolgozók jelentős része az egész vizsgált időszakban, három munkakörben, ipari és építőipari foglalkozásokban (főként húsfeldolgozó, kőműves, épület- és építménybádogos, burkoló, valamint festő és mázó munkakörökben), kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozásokban (bolti eladóként, pincérként, szakácsként), valamint gépkezelőként, összeszerelőként és járművezetőként dolgozott. Az iparban dolgozók aránya 27 és 48, a szolgáltatási ágakban dolgozók aránya 18 és 30, a gépkezelőként, össze-szerelőként és járművezetőként dolgozók aránya pedig 7 és 19% között ingadozott. Ma már a szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozásokban (konyhai kisegítőként, rakodómunkásként, takarítóként stb.) dolgozók aránya is jelentős, 2003 és 2017 között négyszeresére (4%-ról 19%-ra) nőtt, majd ezt követően pár százalékponttal visszaesett. 2020-ban 7 ezer fő tartozott a képzetlen fizikai foglalkozásúak közé, többségében érettségizett fiatal felnőttek (12%-uk viszont felsőfokú végzettséggel rendelkezett), akik számára ezek a munkák képzettségükön alu-

li foglalkoztatást jelentenek. A magasan képzett szellemi foglalkozásúak (vezetők, és egyéb felsőfokú vagy középfokú végzettséget igénylő foglalkozások: mérnök, tanár stb.) aránya 5 és 14% között ingadozott. Irodai és ügyviteli jellegű foglalkozásokban 2020-ban valamivel többen dolgoztak, mint a kétezres években: míg 2006 előtt egyáltalán nem töltötték be magyarok ezeket a munkaköröket, addig a munkaerő-piaci nyitást követően az Ausztriában dolgozók 3–4%-a (1–2 ezer fő) ehhez a foglalkozási főcsoporthoz tartozott. A mezőgazdaságban dolgozók aránya a vizsgált időszak utóbbi éveiben 2% körüli volt, noha a munkaerő-piaci nyitást megelőzően – főként a válság utáni években – a mezőgazdaságban (főként szőlőtermesztőként) dolgozók aránya 7–11%-ot tett ki.

Mivel az osztrák munkaerőpiacon elhelyezkedők többsége férfi, ezért a legtöbb munkakörben az egész vizsgált időszakban férfiak dolgoztak nagyobb arányban. Ugyanakkor a szakképzettséget nem igénylő munkakörökben szinte minden évben inkább nők dolgoztak. Ha nemenként vizsgáljuk az adatokat, akkor viszont látszik, hogy míg a férfiak többsége gépkezelőként, összeszerelőként és járművezetőként, valamint iparban és építőiparban dolgozott, addig a nők inkább vendéglátásban, szakképzettséget nem igénylő foglalkozásokban, valamint magasan képzett szellemi munkakörökben helyezkedtek el. (4. ábra)

Ahogy korábban már említésre került, a Munkaerő-felmérés adatbázisában csak azok az Ausztriában dolgozó magyarok jelennek meg, akik átmenetileg költöznek a szomszédos országba vagy ingáznak oda. Ennélfogva az előzőekben bemutatott eredmények nem teljes körűek, tehát nem az Ausztriában dolgozó magyarok teljes csoportjára vonatkoznak.

4. ábra: Az Ausztriában dolgozó 15–74 évesek megoszlása foglalkozási főcsoportok és nemek szerint, 2003–2020

⁸ Bár Magyarországon a házassági bontóperek során az anyánál elhelyezett gyermekek aránya 2010 és 2019 között 13 százalékponttal csökkent, amit a közös felügyeleti jog gyakorlásának nagyobb mértékű elterjedése magyaráz, Makay és Murinkó (2021) eredményei alapján látható, hogy válás esetén még mindig elsősorban az édesanya felügyelete alatt maradnak a gyerekek, 2019-ben az anyánál elhelyezett gyerekek aránya 77% volt.

Bár az osztrák társadalombiztosítási szervezet adatai csak összevont kategóriák mentén érhetők el, azt jól mutatják, hogy az Ausztriában dolgozók teljes csoportja (amely a szomszédos országban letelepedett személyeket is tartalmazza) fiatalabb korösszetételű, mint azon személyek csoportja, akik magyarországi háztartáshoz kötődnek (tehát csak átmenetileg költöznek Ausztriába vagy ingáznak oda), és körükben a nemek közötti arány is sokkal kiegyenlítettebb. A 2016. évi mikrocenzus adatai alapján mindemellett elmondható, hogy az Ausztriába irányuló tartós migrációban Nyugat- és Közép-Dunántúl mellett Budapest és Pest vármegye érintettsége is jelentős. Továbbá a tartósan Ausztriában tartózkodó magyar állampolgárságú foglalkoztatottak

- többsége (58%-a) nőtlen/hajadon családi állapotú;
- iskolázottabbak, mint az ideiglenesen Ausztriában élő vagy oda ingázó személyek;
- körükben a magasan képzett szellemi foglalkozásokat⁹ (mérnökök, egyetemi/főiskolai oktató, iskolarendszeren kívüli nyelvtanár, piackutató, ápoló/szakápoló stb.) végzők aránya valamelyest magasabb, mint azok körében, akik magyarországi háztartáshoz tartoznak.

Ugyanakkor a tartósan Ausztriában élő magyarok több mint harmada is úgy nyilatkozott 2016-ban, hogy képzettségi szintjénél alacsonyabb szintű munkát végzett az osztrák munkaerőpiacon.

FELHASZNÁLT IRODALOM

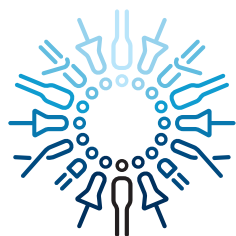
- Baumgartner, K. and Forster, J. (2017, May). *Measuring cross-border working in Austria with the EU-LFS*. Workshop on Labour Force Survey Methodology, Copenhagen.
- Hardi T. (2005). Határon átnyúló ingázás, munkavállalás az osztrák–magyar határtérségben. *Tér és Társadalom*, 19(2), 65–81.
- Horváth V. (2019). Az Ausztriába irányuló munkavállalási célú migráció a nyugat-dunántúli régióban. *Humán Innovációs Szemle*, 2, 80–105.
- Központi Statisztikai Hivatal [KSH] (2017). *Kérdezői útmutató a Munkaerő felmérés 2018. évi adatgyűjtéséhez*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- Kratzmann, K., Marik-Lebeck, S., Petzl, E. and Temesvári, M. (2011) *Temporary and circular migration in Austria. Study of the National Contact Point Austria in the European Migration Network*. Vienna: International Organization for Migration in Vienna.

- Makay Zs. és Murinkó L. (2021). Válás, élettársi kapcsolat felbomlása. In Monostori J., Őri P. és Spéder Zs. (szerk.), *Demográfiai portré 2021* (29–43. o.). Budapest: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet.
- Pogácsa Z. (2014). *A magyar-osztrák határtérség munkaerő-piaci folyamatainak alakulása az elmúlt 10 évben Az osztrák-magyar határtérség EU-csatlakozás óta eltelt tíz évének munkaerő-piaci folyamatai, annak gazdasági és társadalmi háttérfolyamatai, illetve ajánlások a jövőre nézve*. Sopron: Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar.
- Statistik Austria (2019) *Standard-Dokumentation Meta-informationen (Definitionen, Erläuterungen, Methoden, Qualität) zur Wanderungsstatistik*. Wien: Bundesanstalt Statistik Österreich.
- Turner, T. and Niemeier, D. (1997). Travel to work and household responsibility: new evidence. *Transportation*, 24(4), 397–419.

További információ:

[Horváth Veronika, hovath@demografia.hu](mailto:HorvathVeronika, hovath@demografia.hu)

⁹ A magasan képzett szellemi foglalkozások közé a következő foglalkozási főcsoportokat soroltam: 1 – Gazdasági, igazgatási, érdek-képviselői vezetők, törvényhozók, 2 – Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások, 3 – Egyéb felsőfokú vagy középfokú végzettséget igénylő foglalkozások.

KSH **NÉPESSÉGTUDOMÁNYI**
KUTATÓINTÉZET

KORFA – NÉPESEDÉSI HÍRLEVÉL

Szerkesztő: Monostori Judit monostori@demografia.hu,

Kiadó: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet

Cím: 1024 Budapest, Buday László utca 1-3.

Terjesztő: Törő Ágnes toro@demografia.hu

Telefon: 06-1-345-6557; Fax: 06-1-345-1115

ISSN 1586-7684 (nyomtatott) HU ISSN 2062-7599 (online)

TISZTELT OLVASÓNK!

A Korfa korábbi számai letölthetők a www.demografia.hu oldalról. A kiadvány szövege és ábrái továbbszerkeszthető formátumban igényelhetők Monostori Judit szerkesztőtől a monostori@demografia.hu e-mail címen.